

Filozofická fakulta Ostravské univerzity

**CENTRUM VÝZKUMU
ODBORNÉHO JAZYKA**

OBSAH

Centrum výzkumu odborného jazyka	01
Výzkumný záměr - Proměny odborného diskurzu	02
Aktivity Centra výzkumu odborného jazyka - Mezinárodní spolupráce a konference	04
Vybrané publikace	10
Významné projekty	14
Personální obsazení	16

CENTRUM VÝZKUMU ODBORNÉHO JAZYKA

Impulesem pro vznik Centra výzkumu odborného jazyka byly proměny, jimiž prochází odborný jazyk a odborná komunikace v současnosti. Strmý nárůst odborné slovní zásoby odrážející rostoucí tempo vědeckého výzkumu a technického pokroku, nové formy předávání odborných informací spojené s rozvojem informačních technologií, pronikání odborných témat do veřejného diskurzu, to jsou jen některé z těchto změn. Současně výrazně roste význam odborné komunikace, a to nejen v mateřském, ale i v cizím jazyce, zejména v angličtině a ve střední Evropě také v němčině.

Jak na proměny odborného diskurzu reaguje anglický a německý jazyk a jaká specifika vykazuje odborná komunikace v německy a anglicky mluvících zemích ve srovnání s domácím prostředím – takové otázky si klade tým složený z anglistů a germanistů Filozofické fakulty Ostravské univerzity.

[#professionaldiscourse](#) [#communication](#)
[#fachsprache](#) [#englishstudies](#)
[#germanstudies](#)

VÝZKUMNÝ ZÁMĚR

PROMĚNY ODBORNÉHO DISKURZU

Centrum výzkumu odborného jazyka, které vzniklo při Filozofické fakultě Ostravské univerzity v roce 2011, se zaměřuje na výzkum jazykových jevů příznačných pro anglický a německý odborný jazyk a na proměny odborného diskurzu v minulosti a přítomnosti. Oblastmi výzkumu jsou jak jazyková specifika anglických a německých technických, ekonomických, přírodovědných a lékařských textů a jejich srovnání s češtinou, tak specifika odborné komunikace v německy a anglicky mluvícím prostředí na pozadí domácí kultury. Centrum přispívá i k řešení konkrétních jazykových problémů, jakými je např. potřeba vytváření nových odborných termínů a odborných výrazů při překladech cizojazyčných textů nebo řešení problémů při komunikaci zahraničních expertů, které vyplývají z interkulturních rozdílů.

Práce týmu se soustředí na zevrubnou analýzu změn, kterými procházejí tradiční textové útvary odborné komunikace, a na analýzu vybraných nových textových druhů/žánrů odborného diskursu. Vzhledem k tomu, že odborná komunikace má stále více multimodální charakter, je zvláštní pozornost věnována vzájemné spolupráci textu a obrazu. Součástí výzkumu je i analýza historických textů, které dokládají proměny odborného diskurzu v minulých staletích.

Klíčovým úkolem výzkumu je na základě širokého interkulturního srovnání paralelních útvarů anglosaského, germánského a českého prostředí poskytnout tvůrcům z českého prostředí informace o interkulturních rozdílech v rámci odborného diskurzu.

Díličí oblasti výzkumu zahrnují:

- Nové textové druhy a žánry
- Proměny odborné terminologie
- Vývoj odborného jazyka

Výzkum odborného diskurzu se stal jedním z hlavních směrů výzkumu na Filozofické fakultě a byl zařazen mezi hlavní směry výzkumu na Ostravské univerzitě.

AKTIVITY CENTRA VÝZKUMU ODBORNÉHO JAZYKA MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE A KONFERENCE

Díky aktivitám Centra a řešení výzkumných projektů se podařilo pozvat do Ostravy celou řadu významných zahraničních odborníků. Jako první Centrum spolupracovalo s prof. Wolfem, významným germanistou z Würzburgu, a prof. Satzgerem, autorem mnoha publikací o odborném jazyce z Drážďan. Spolupracovali s prof. Henrym Widdowsonem, předním britským lingvistou, i jednou z hlavních představitelk současného výzkumu odborné komunikace a role angličtiny jako lingua franca globalizované společnosti prof. Annou Mauranen z Helsinské univerzity. V poslední době se rozvíjí spolupráce s prof. Eichingerem, emeritním ředitelem Institutu pro německý jazyk v Mannheimu, který působí jako hostující profesor na katedře germanistiky a intenzivně se zapojil do činnosti Centra. Díky mezinárodním konferencím a celé řadě workshopů a lingvistických kolokvií se do Ostravy v posledních letech podařilo pozvat více než stovku domácích i zahraničních odborníků.

Uspořádání dvou velkých mezinárodních vědeckých konferencí bylo jedním z výrazných úspěchů Centra. První proběhla pod názvem *The Changing Landscape of Professional Discourse / Fachkommunikation im Wandel* v roce 2014 a stala se završením projektu podporovaného Evropskou unií. Druhá konference uspořádaná v roce 2019 navázala na předchozí setkání. Účastníci tak měli znovu příležitost poukázat na aktuální problémy odborné komunikace a porovnat, jaká specifika se objevují v odborné komunikaci v mezinárodním kontextu. Pro celý tým i pro studenty to byla jedinečná možnost seznámit se s novými trendy v této oblasti výzkumu.

Více o aktivitách Centra vypráví jeho ředitelka, prof. Lenka Vaňková:

Čím je unikátní činnost Centra výzkumu odborného jazyka?

Náš výzkum je specifický hned v několika ohledech. Jsme jediné lingvistické pracoviště v ČR, které se programově zabývá odborným jazykem. Předmětem našeho zájmu je sice především odborný jazyk a profesní komunikace v současnosti, ale část výzkumu je zaměřena i na zkoumání odborného jazyka v minulých staletích. Zvláštností našeho pracoviště je i srovnávací pohled na odbornou komunikaci. Vzhledem k tomu, že se na činnosti Centra podílejí anglisté a germanisté, můžeme porovnávat různé aspekty odborné komunikace v českém prostředí a prostředí anglicky a německy mluvících zemí.

Co váš tým nejvíce zaměstnává v současnosti?

Náš současný výzkum je zaměřen několika směry. Jedním z nich je využití angličtiny jako prostředníka odborné komunikace v dnešním globalizovaném světě, což se

týká i komunikace vědecké, tedy zpracování odborných publikací. Nadále se věnujeme zkoumání různých druhů internetové odborné komunikace i analýzám odborné slovní zásoby. Jedním z velkých projektů současnosti je analýza obsáhlého středověkého lékařského kompendia, které obsahuje celé spektrum textů od popisů nemocí a jejich léčby, přes recepty a herbář až po tzv. regimina sanitatis, což jsou rady týkající se správné životosprávy.

Je odborný jazyk tématem, který se dotýká také laické veřejnosti?

Jedním z charakteristických rysů dnešní doby je pronikání odborné slovní zásoby mezi stále širší vrstvy obyvatelstva. Protože nás zajímalo, nakolik jsou odborné výrazy užívané v médiích srozumitelné pro veřejnost, věnovali jsme se spolu se studenty rozboru odborných termínů užívaných v denním tisku. Je překvapivé,

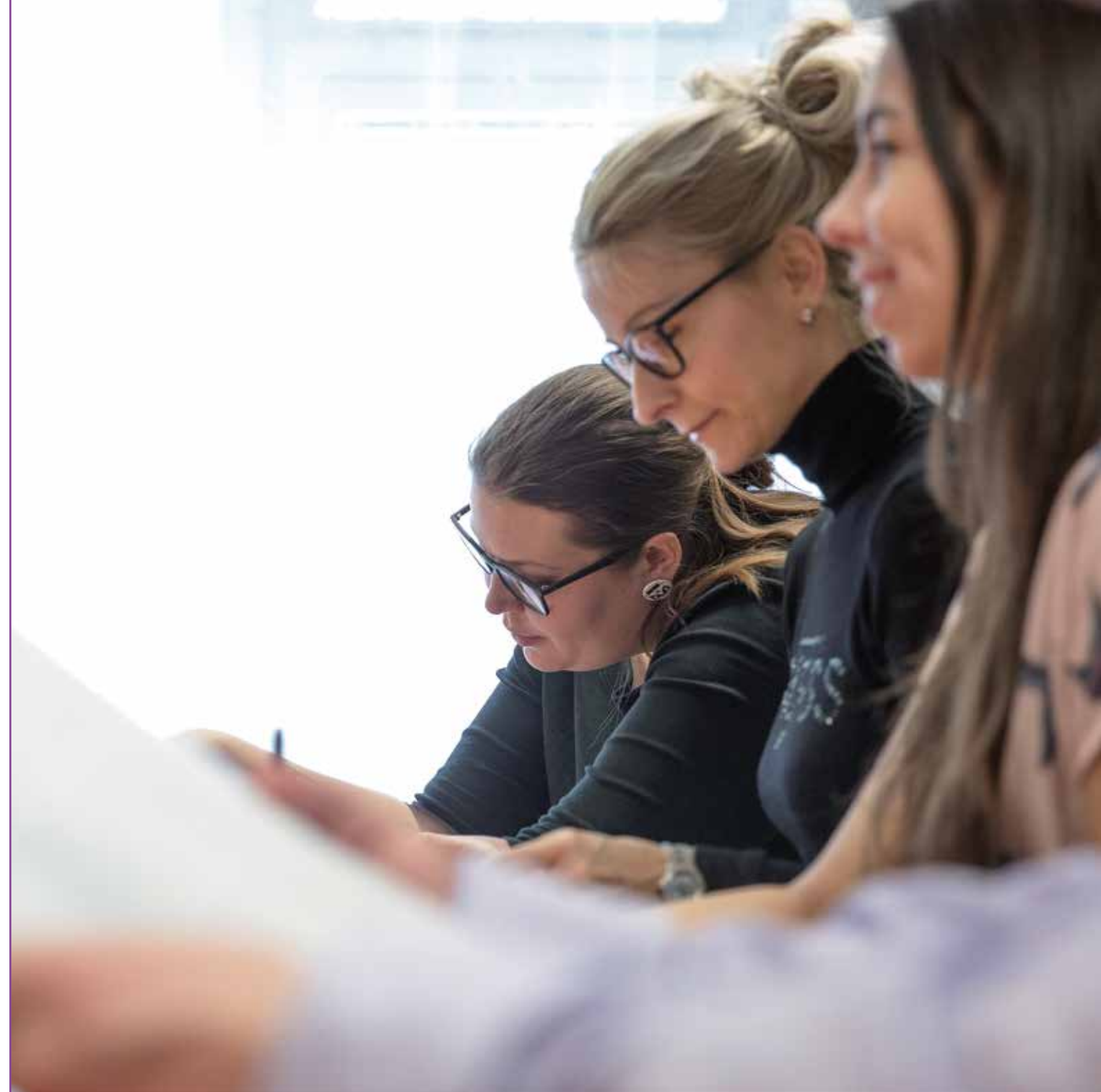

jak široké spektrum odborných slov z nejrůznějších oborů se v novinách vyskytuje a jak málo jsou čtenářům vysvětlovány. O tom, že se značnou částí těchto odborných termínů mohou mít čtenáři problémy, nás přesvědčil výzkum, který jsme realizovali na německých vysokých školách. Dalším tématem, které zajímá i laickou veřejnost, je analýza nových žánrů na internetu. Zde se orientujeme například na rozbor firemních webových stránek, online poradenské blogy nebo internetové recenze. Pro veřejnost mohou být zajímavé i výsledky výzkumu starých odborných textů, protože odhalují, jaké postupy se užívaly v minulosti při léčbě nejrůznějších nemocí a jak široké znalosti měli naši předkové například o léčebných účincích řady rostlin.

Kde všude se můžeme s výstupy vašeho týmu setkat?

Výsledky našeho bádání se objevují hlavně v odborných člancích a publikacích, které vycházejí jak v ČR, tak v zahraničí.

Po vydání publikace připravujeme vždy její slavnostní „křest“ spojený s představením dané knihy veřejnosti. Pořádáme také přednášky pro veřejnost, například v rámci akce Noc vědců nebo během Česko-německých kulturních dnů.

VYBRANÉ PUBLIKACE

- Lenka Vaňková (eds.). *Das Fachwort in der Tagespresse*. (Forum für Fachsprachenforschung, 159). Berlin: Frank & Timme Verlag, 2019. 152 s.

Pronikání odborných témat do veřejného diskurzu je spojeno se stále častějším užíváním odborných výrazů v masmédiích. I v denním tisku se objevuje velké množství termínů, které mohou představovat určitou bariéru, protože jejich pochopení vyžaduje od čtenářů často i dosti vysokou míru odborné kompetence. Autorky a autoři posuzují odborné výrazy ve vybraných německých novinách z různých hledisek: např. se zamýšlejí nad otázkou, jakou funkci odborné výrazy v denním tisku mají, jaký je jejich původ, jak vznikají, jak jsou novináři prezentováni i jak se dají využít při výuce cizího jazyka.

- Lenka Vaňková (eds.). *Fachlichkeit und Fachsprachlichkeit in varianten Kontexten* (Forum für Fachsprachenforschung, 147). Berlin: Frank & Timme Verlag, 2018. 266 s.

Autoři publikace se zaměřili na otázku, jak se odbornost určitého textu odráží v jeho jazykové podobě. Pomocí analýz širokého spektra textů jako jsou novinové články, administrativní texty, právní dokumenty, učebnice a slovníky, populárně naučné texty nebo online texty internetového poradenství poukazují na jejich jazyková specifika.

- Tomášková, Renáta / Hopkinson, Christopher / Zapletalová, Gabriela (eds.). *Professional Genres from an Interpersonal Perspective*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2016. 277 s.

Monografie prezentuje výzkumné výsledky zakotvené ve dvou badatelských oblastech: žánrové analýze a interpersonálních rysů jazykové komunikace. Hlavním cílem je analýza jejich vzájemných vztahů a možné vzájemné podmíněnosti žánrových konvencí a realizace interpersonálních významů. Publikace je členěna do tří oddílů soustředěných na čtyři komunikační oblasti – masmediální diskurs, akademický diskurs a institucionální a reklamní diskurs. Monografie dokládá všudypřítomnost a bohatost interpersonálních strategií a ukazuje, že jejich postavení v široké paletě žánrů a typů diskursu je významné či přímo zásadní. Žánry jsou nedílnou součástí společenského a kulturního prostředí a podléhají jeho konvencím, současně pružně reagují na jeho potřeby, proměňují se a vyvíjejí.

- Satzger, Axel / Vaňková, Lenka / Wolf, Norbert, Richard (eds.): *Fachkommunikatio im Wandel / The Changing Landscape of Professional Discourse*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2015. 322 s.

Publikace obsahuje vybrané příspěvky z mezinárodní konference „Fachkommunikation im Wandel / The Changing Landscape of Professional Discourse“, kterou Centrum uspořádalo v roce 2014.

- Vaňková, Lenka (et al). *Fachliches in der Presse*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2017. 142 s.

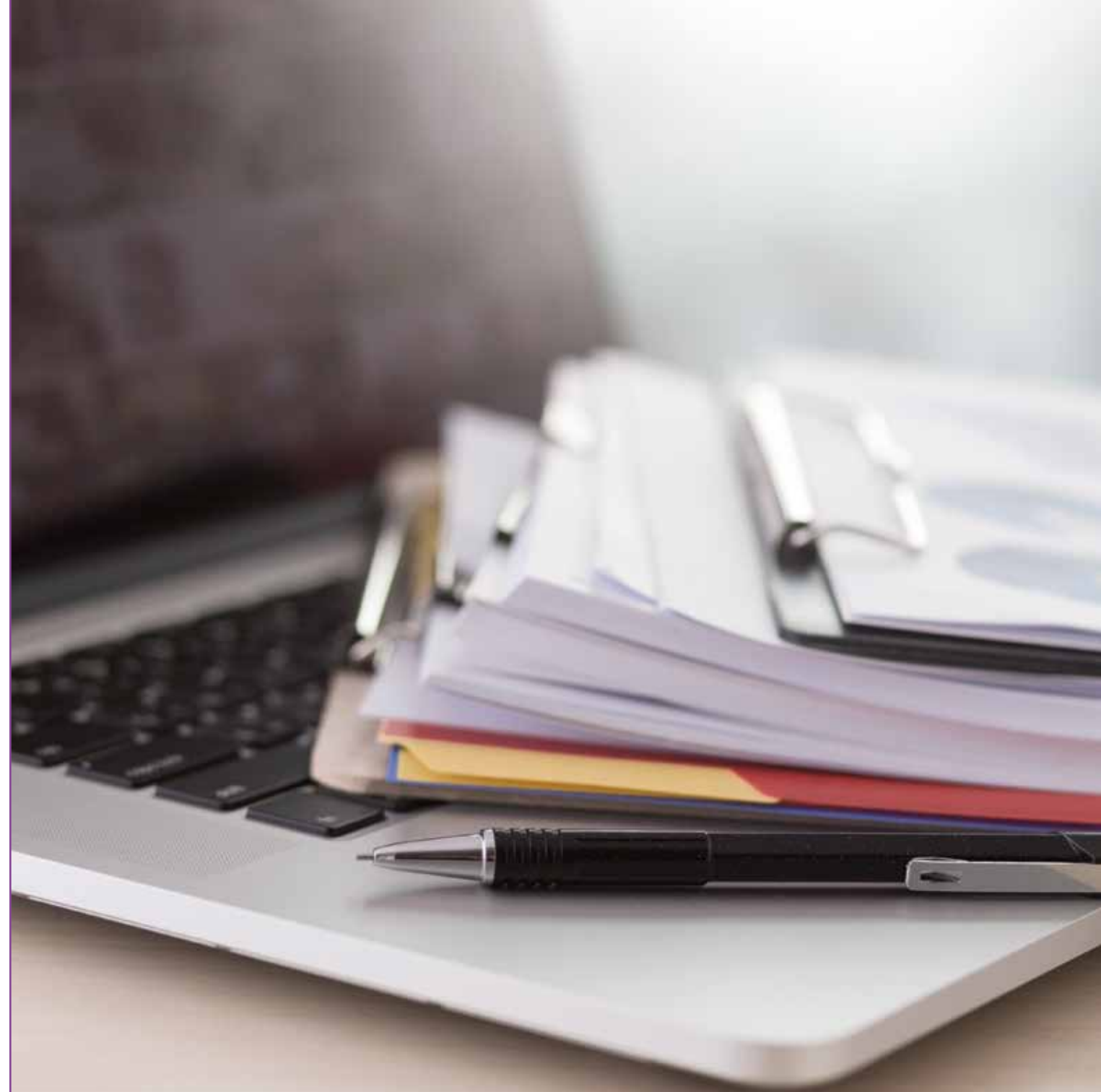
V současné době, kdy jsme zahlcováni stále novými odbornými informacemi, hraje důležitou roli způsob prezentace odborných obsahů a jejich srozumitelnost. Kniha nabízí pohled na práci s odbornými informacemi v různých typech německých periodik: od časopisů pro ženy, pro děti a mládež přes specializované časopisy až po denní tisk.

- Vaňková, Lenka (eds.). *Medizinische Texte aus böhmischen und mährischen Archiven und Bibliotheken (14.-16. Jahrhundert)*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. 272 s.

Kniha přináší jednak celkový pohled na zastoupení německých rukopisů obsahujících texty s lékařskou tematikou v našich archivech a knihovnách, jednak edici ukázek textů, které reprezentují významné textové druhy německé léčitelsko-medicínské literatury pozdního středověku a raného novověku. Najdeme zde zaříkávadla, recepty, herbáře, traktáty a celou řadu textových druhů tzv. astromedicínské literatury. Ukázkové texty, které byly vybrány z 25 rukopisů z 12 různých archivů a knihoven Čech a Moravy, jsou doprovázeny obsáhlým komentářem, který poukazuje na jejich postavení v kontextu vývoje německé odborné literatury a znaky, které jsou typické pro daný textový druh.

- Mostýn, Martin. *Grammatische Mittel der Informationskondensierung in Wirtschaftstexten*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2011. 280 s.

Práce pojednává o užití gramatických prostředků jazykové kondenzace informace v ekonomických textech na třech úrovních abstrakce: v odborných pojednáních (nejvyšší stupeň), v návodech na obsluhu různých přístrojů a průmyslových aplikací (střední stupeň) a v populárně-naučných textech (nejnižší stupeň). Pozornost je věnována zejména syntakticko-sémantickým charakteristikám jednotlivých kondenzovaných syntagmat a také pragmaticko-funkčním faktorům, které ovlivňují jejich užití v textu.

VÝZNAMNÉ PROJEKTY

- **Posílení rozvoje Centra výzkumu odborného jazyka angličtiny a němčiny na Filozofické fakultě Ostravské univerzity**
Období: 7/2012 - 6/2015 (řešitelka prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.)
Poskytovatel: Evropské strukturální fondy, program Vzdělávání pro konkurenceschopnost Projekt Evropské unie umožnil zapojení významných zahraničních odborníků a také mladých badatelů z řad doktorandů do výzkumu. Centrum se tak etablovalo jako nové výzkumné pracoviště
- **Lékařské kompendium Žida ze Salmsu: historický kontext - jazykový rozbor - edice**
Období: 1/2018 - 12/2020 (řešitelka prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.)
Poskytovatel: Grantová agentura České republiky
- **Žánry a nová média**
Období: 1/2016 - 12/2016 (řešitelka Mgr. Renáta Tomášková, Dr.)
Projekt Studentské grantové soutěže
- **Prezentace odborných informací v odborném i neoborném kontextu**
Období: 1/2016 - 12/2017 (řešitelka prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.)
Projekt Studentské grantové soutěže
- **Komunikace napříč kulturami: lokální a translokální rysy žánrů online i offline I a II**
Období: 1/2017 - 12/2018 (řešitelka Mgr. Renáta Tomášková, Dr.)
Projekt Studentské grantové soutěže
- **Odborná slovní zásoba v denním tisku**
Období: 1/2018 - 12/2019 (řešitelka prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.)
Projekt Studentské grantové soutěže
- **Identita a interakce: proměny odborného a akademického diskurzu v globalizující se společnosti**
Období: 1/2020 - 12/2020 (řešitelka Mgr. Gabriela Zapletalová, Ph.D.)
Projekt Studentské grantové soutěže

PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Ředitelka Centra výzkumu odborného jazyka

prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.

Zástupkyně ředitelky

Mgr. Renáta Tomášková, Dr.

Další členové týmu

Mgr. Eva Ciešlarová, Ph.D.

Mgr. Christopher James Hopkinson, Ph.D.

Mgr. Zuzana Hurtová, Ph.D.

Mgr. Lenka Kopečková, Ph.D.

Mgr. Martin Mostýn, Ph.D.

Mgr. Milan Piši, Ph.D.

Mgr. Eva Polášková, Ph.D.

Mgr. Gabriela Zapletalová, Ph.D.

Centrum výzkumu odborného jazyka

Vydala: Ostravská univerzita
Centrum marketingu a komunikace

Editor: Ing. Petra Čubíková
Redaktor: Mgr. Andrea Černá
Grafický návrh a sazba: Mgr. Štěpánka Zámečnicková
Tisk: Tiskárna K-TISK

1. vydání, Ostrava 2020

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ff.osu.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Bulletin je financován z projektu HR Excellence in Research na Ostravské univerzitě, registrační číslo projektu:
CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_028/0006225.

Bulletin, jehož autorem je Ostravská univerzita, podléhá licenci Creative Commons Uveďte původ-
Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

